

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2023. № 12.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.8>

УДК 330.131.5.01

Н. В. Трусова,

*д. е. н., професор кафедри бізнес-консалтингу та міжнародного туризму,
Таврійський державний агротехнологічний університет*

імені Дмитра Моторного

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Н. М. Присяжнюк,

*к. вет. н. доцент кафедри іхтіології та зоології,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4737-0143>

Ю. В. Федорук,

*к. с.-г. н., доцент кафедри технологій у рослинництві та захисту рослин,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3921-7955>

Н. М. Федорук,

*к. с.-г.н., доцент кафедри харчових технологій і технологій переробки продукції
тваринництва, Білоцерківський національний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9683-8785>

О. В. Ткаченко,

*к. пед. н., доцент кафедри інформаційних систем і технологій,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-2770-832X>

**ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ КАТЕГОРІЇ
«ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ»**

N. Trusova,

Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Business Consulting and International Tourism, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University,

N. Prysiazhniuk,

PhD in Veterinary Sciences, Associate Professor of the Department of Ichthyology and Zoology, Bila Tserkva National Agrarian University

Y. Fedoruk,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Technologies in Crop Production and Plant Protection, Bila Tserkva National Agrarian University

N. Fedoruk,

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor of the Department of Food Technologies and Technologies for Processing Livestock Products, Bila Tserkva National Agrarian University

O. Tkachenko,

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies, Bilotserkivs'kyi National Agrarian University

THEORETICAL APPROACHES TO UNDERSTANDING THE CATEGORY «ECONOMIC EFFICIENCY»

В умовах стрімкого розвитку технологій та індустрії дедалі більшої актуальності набуває проблема оптимізації виробництва в плані використання ресурсів та збільшення продуктивності. Одним із ключових факторів, що забезпечують зростання продуктивності та прибутку, є підвищення економічної ефективності виробництва. У зв'язку з цим головним завданням є вдосконалення сучасного виробництва з погляду економічної ефективності. Через категорію «економічна ефективність» знаходять своє відображення такі найістотніші характеристики господарської діяльності підприємства, як динамічність, цілісність, конкурентоспроможність, багатовимірність, бізнес-планування.

Економічна ефективність є складною категорією економічної науки і пронизує всі сфери практичної діяльності, всі стадії виробничого процесу і є основою для побудови критеріїв цінності прийнятих рішень.

Під ефектом пропонується розуміти більш складніше явище, що відображає зміну сукупності результатів. Це сумарний показник зміни різних результатів у часовому аспекті.

Вважаємо, що під результатом будемо розуміти приріст або зменшення певного показника функціонування системи на певний (критичний) час (кількість випущеної продукції натуральному та вартісному вимірнику; прибуток підприємства, тощо).

Під ефектом пропонується розуміти більш складніше явище, що відображає зміну сукупності результатів. Це сумарний показник зміни різних результатів у часовому аспекті.

Для глибшого розгляду питання необхідно розділити ефективність функціонування соціально-економічної системи та ефективність на неї з боку держави. Методично такий поділ ефективності соціально-економічної системи впливає розмежування категорій «ефективність соціально-економічної системи» і «ефективність управління».

Після проведеного аналізу поняття «економічна ефективність» відзначимо, що поняття «ефект» є частиною визначення економічної ефективності: економічна ефективність - це ставлення кінцевого ефекту (результату) до витрачених ресурсів.

Отже, сенс ефективності полягає в тому, щоб з'ясувати, якою ціною (витратами, ресурсами) було досягнуто отриманих результатів.

Отже, можемо констатувати, що поняття «ефективність», «ефект» і «результативність» є взаємодоповнюючими і взаємозалежними, але однозначно не є тотожними.

Важливо, щоб вона мала здатність адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, вона повинна бути орієнтована на вимірювання кінцевих результатів діяльності підприємства.

In the conditions of rapid development of technology and industry, the problem of optimizing production in terms of resource use and increasing productivity is becoming more and more relevant. One of the key factors ensuring the growth of productivity and profit is the improvement of the economic efficiency of production. In this regard, the main task is to improve modern production from the point of view of economic efficiency. Through the category «economic efficiency», the most important

characteristics of the economic activity of the enterprise are reflected, such as dynamism, integrity, competitiveness, multidimensionality, business planning.

Economic efficiency is a complex category of economic science and permeates all spheres of practical activity, all stages of the production process and is the basis for building criteria for the value of decisions made.

It is proposed to understand the effect as a more complex phenomenon that reflects a change in the set of results. This is a cumulative indicator of the change of various results in the temporal aspect.

We believe that the result will mean the increase or decrease of a certain indicator of the functioning of the system for a certain (critical) time (the number of products produced in physical and value terms; the profit of the enterprise, etc.

It is proposed to understand the effect as a more complex phenomenon that reflects a change in the set of results. This is a cumulative indicator of the change of various results in the temporal aspect.

For a deeper consideration of the issue, it is necessary to separate the effectiveness of the functioning of the socio-economic system and the effectiveness of the state on it. Methodologically, this division of the efficiency of the socio-economic system affects the distinction between the categories «efficiency of the socio-economic system» and «management efficiency».

After analyzing the concept of «economic efficiency», we note that the concept of «effect» is part of the definition of economic efficiency: economic efficiency is the ratio of the final effect (result) to the spent resources.

So, the meaning of efficiency is to find out at what cost (costs, resources) the obtained results were achieved.

So, we can state that the concepts of «efficiency», «effect» and «effectiveness» are complementary and interdependent, but they are definitely not identical.

It is important that it has the ability to adapt to changes in the internal and external environment, it should be focused on measuring the final results of the enterprise.

Ключові слова: *ефект, ефективність, суб'єкт господарювання, результат, діяльність, підприємство.*

Keywords: *effect, efficiency, business entity, result, activity, enterprise.*

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку технологій та індустрії дедалі більшої актуальності набуває проблема оптимізації виробництва в плані використання ресурсів та збільшення продуктивності. Одним із ключових факторів, що забезпечують зростання продуктивності та прибутку, є підвищення економічної ефективності виробництва. У зв'язку з цим головним завданням є вдосконалення сучасного виробництва з погляду економічної ефективності. Через категорію «економічна ефективність» знаходять своє відображення такі найістотніші характеристики господарської діяльності підприємства, як динамічність, цілісність, конкурентоспроможність, багатовимірність, бізнес-планування. У сучасних умовах розвиток зовнішнього середовища відрізняється його умовами, що швидко змінюються, конкурентоспроможність продукції, виконання робіт, надання послуг як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках визначають успішне функціонування компанії на ринку в цілому. Сучасне виробництво – це сектор економіки, який став ключовим чинником економічного розвитку у багатьох країнах. Однак, щоб воно було економічно ефективним, необхідно забезпечувати відповідність виробництва вимогам ринку та використовувати сучасні технології та методи управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних, методичних і практичних засад ефективності виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції присвятили наукові праці такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Р. Безус, І. Буздалов, І. Вініченко, П. Гайдуцький, С. Гаркавенко, Дж. Гібсон, Д. Іванцевич, В. Герасимчук, Н. Куденко, Л. Мельник, М. Мескон, П. Руснак, П. Саблук., О. Шеремет, О. Ульянченко та інші. Проте, швидкоплинні зміни зовнішнього середовища функціонування інституцій вимагають перегляду теоретичних підходів до трактування поняття «ефективність».

Постановка завдання. На основі узагальнення досліджень науковців удосконалити теоретичні підходи до трактування поняття «ефективність».

Виклад основного матеріалу. Проблема аналізу ефективності постійно знаходиться у центрі активної науково-дослідної діяльності, незважаючи на те,

що вже відомі багато специфічних методів її визначення для окремих науково-технічних, економічних програм та інвестиційних проєктів, а також для суб'єктів господарювання (підприємств).

Ефективність – соціально-економічна категорія, властива всім типам соціально-економічних відносин, це одна з найважливіших характеристик якості будь-якої системи.

У тому випадку, коли йдеться про ефективність економіки, слід враховувати обмеження (наявність природних, людських ресурсів, засобів виробництва), визначити умови та правила її досягнення.

Визначення ефективності економіки може бути самоціллю. Цей процес тісно пов'язаний, сильно залежний, а часом вступає у суперечність із питаннями соціальної стабільності та справедливості, національної безпеки, ідеологічними та культурними уподобаннями, етичними нормами.

Однак ефективність економіки є базовою, визначальною для реалізації названих переваг, оскільки задоволення різноманітних матеріальних потреб підвищення рівня життя неможливе без швидкого економічного зростання.

Вирішення зазначених протиріч можливе на основі дотримання наступних загальних принципів:

- визначити умови, що забезпечують максимальну економічну ефективність;
- відійти від цього основного напрямку, якщо виникають перешкоди політичного та соціального порядку, за яких вигравш від зростання ефективності буде нейтралізований труднощами, стражданнями чи заворушеннями [1].

Увага до термінів «ефект», «ефективність» пройшло різні стадії розвитку. Перші передумови для характеристики ефективності було закладено у процесі становлення класичної ліберальної думки. Це відображено у відомій «Економічній таблиці» фізіократа Ф. Кене (1758 р.). Діяльність Д. Рікардо «Теорія порівняльних переваг» вперше вжито термін «ефективність» (1817 р.).

Класична політична економія вважала, що ринкова економіка та приватна власність за рахунок виробництва завжди призводить до оптимального,

ефективного використання наявних ресурсів, до найкращого задоволення потреб людей.

Другий етап характеристики ефективності економіки починається з розробки теорії загальної ринкової рівноваги Л. Вальраса (1874), в якій пояснюються умови максималізації корисності. Розвиток цієї теорії отримало у працях В. Парето. Оптимальний стан ринку за Парето - це таке, за якого ніхто з учасників не може покращити своє становище, не погіршуючи його хоча б одного з учасників. Цей принцип ліг основою сучасної математичної теорії економіки добробуту.

Один із послідовників В. Парето Людвіг фон Мізес показав, що не можна досягти стану максимальної ефективності в рамках економіки із централізованим плануванням.

Третій етап суворішого формулювання умов теорії максимальної ефективності економіки розпочався з Другої світової війни [2].

Рональд Коуз розробив теорему, в якій здійснюється доведення того, що зовнішні ефекти економічної діяльності (externalities) можуть коригуватися ринком. За умови, що майнові права (property rights) визначені, а трансакційні витрати відсутні, творці та жертви зовнішніх ефектів економічної діяльності можуть ідентифікуватися при використанні обмежених ресурсів [3].

Як бачимо, майже у всіх визначеннях ефективності йдеться про співвідношення результату та витрат. При цьому складним завданням є визначення, вимірювання результату та витрат.

Економічна ефективність є складною категорією економічної науки і пронизує всі сфери практичної діяльності, всі стадії виробничого процесу і є основою для побудови критеріїв цінності прийнятих рішень. На думку експертів, економічна ефективність виробництва відображає співвідношення між витратами та доходами, що отримує суб'єкти підприємницької діяльності. Іншими словами, якщо витрати на виробництво більш ніж виправдовуються доходами від продажу вироблених товарів та послуг, ми можемо говорити про високу економічну ефективність виробництва.

Концепція оцінки економічної ефективності виробничих процесів, може застосовуватися по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності будь-яких масштабів і напрямів діяльності, що підкреслює її універсальний характер. Економічна ефективність відображає результат господарської діяльності підприємства у всьому комплексі та взаємодії його елементів. Критерії її оцінки є система показників абсолютної, відносної та динамічної ефективності, які дозволяють оцінити результативність інструментів і методів забезпечення економічної ефективності, що застосовуються на підприємстві.

Розглядаючи термін «ефективність» у сенсі його універсальності, оскільки він використовується для характеристики сфери людської діяльності. В економічній науці одним із основоположників аналізованого поняття вважається Д. Рікардо, який визначив економічну ефективність у роботі «Початку політичної економії та податкового оподаткування» (1817) як відношення результату до певного виду витрат, інакше — «перевищення результату над витратами» [4]. Надалі поняття «економічна ефективність» активно використовувалося у працях таких зарубіжних вчених, як А. Пігу [5], який вважав, що економічна система досягає максимальної ефективності тоді, коли гранична корисність всіх факторів вирівнюється, Дж. Гелбрейт [6] відзначав, що економічна ефективність визначається здатністю досягати поставленої мети. Розглядаючи роботи вітчизняних авторів, можна виділити такі визначення поняття «економічна ефективність»: Батракова Т. дає найбільш широке трактування економічної ефективності, визначаючи її як якісну категорію, яка відображає глибокі процеси удосконалення, що відбуваються у всіх елементах виробничої та підприємницької діяльності (результативність виробництва, рівень організованості системи, ступінь досягнення поставленої мети і т. д.) [7]. Морщенок Т. С. визначають економічну ефективність отримання кінцевих результатів використання всіх ресурсів виробництва за певний проміжок часу [8]. А. О. Демченко, Момот О. І. визначає економічну ефективність як результат економічної діяльності, економічних програм та заходів, що характеризується ставленням отриманого економічного ефекту, до витрат факторів, ресурсів, що зумовили отримання цього

результату [9]. Лобай Р. під ефективністю розуміють відношення ефекту (досягнутого результату) та витрат за його отримання [10]. Порівнюючи визначення як зарубіжних, і вітчизняних авторів, дійшли висновку, що поняття «економічна ефективність» немає однозначного визначення, що свідчить, з одного боку, про її багатогранність, з іншого - складність її у показниках і вимірниках. Проте все ж більшість авторів сходяться на думці, що економічна ефективність є не що інше, як відношення кінцевого ефекту (результату) до витрачених на це ресурсів.

Спробуємо виявити принципові відмінні характеристики кількох з наведених вище понять і дати їм трактування, яка дозволяла б однозначно відрізняти одну дефініцію від іншої.

Як бачимо, поняття «ефективність» значно ширше, ніж поняття «ефект», «результат» та «результативність».

Дуже важливо, щоб будь-які теоретичні моделі відображали реальність. Вважаємо, що під результатом будемо розуміти приріст або зменшення певного показника функціонування системи на певний (критичний) час (кількість випущеної продукції натуральному та вартісному вимірнику; прибуток підприємства, тощо.

Під ефектом пропонується розуміти більш складніше явище, що відображає зміну сукупності результатів. Це сумарний показник зміни різних результатів у часовому аспекті.

Багатомірність поняття ефективності з якого випливає з того, що ефективність функціонування системи будь-якої складності розглядається з двох сторін:

- з одного боку, це сукупність «внутрішніх» витрат та результатів;
- з іншого - це сукупність витрат і результатів, що лежать за межами системи, тобто при системній оцінці ефективності необхідно враховувати не тільки сприятливі зміни внутрішніх системних параметрів, а й наслідки, які мають бути позитивними.

Якщо досліджувана система оцінюється статично, на критичний час, то ефективність трактується як:

потенційна ефективність - здатність системи в процесі її функціонування виробляти економічний ефект;

фактична ефективність – реальне створення такого ефекту.

При функціонуванні економічних систем завжди спостерігається деякий розрив між їхньою потенційною та фактичною ефективністю, що свідчить про дію гальмівних факторів: неоптимальний розподіл ресурсів, недосконалість економічних стимулів, недостатня якість прийнятих рішень або їх виконання [11].

Якщо дослідник оцінює систему у динаміці, йдеться про ефективність її трансформації - здатності системи виробляти за її зміни (чи за зміни умов її функціонування) більший економічний ефект, ніж у інших умовах, і навіть реалізації цієї здібності.

Перераховані вище підходи до визначення ефективності дають можливість її оцінки двома способами:

- 1) порівнянням ефективності однієї системи в різних умовах;
- 2) порівнянням ефективності різних систем між собою.

Оцінюючи ефективності пропонується виділяти такі елементи:

економічна ефективність - результат виробничої діяльності, що виражається у вигляді співвідношення між підсумками господарської діяльності та витратами ресурсів.

Економічна ефективність системи спирається на облік платоспроможного попиту, що пред'являється тим чи іншим ринком відповідно до корисності результату діяльності даної системи, і пов'язані з цим попитом рівноважні (ринкові) ціни. До показників економічної ефективності відносять зазвичай прибуток, додану вартість, тощо [12];

соціальна ефективність - співвідношення витрат за будь-який соціальний захід та її результатів стосовно інтересам суспільства;

бюджетна ефективність - відображає вплив результатів здійснення проекту на доходи та витрати відповідного (державному, регіональному або місцевого)

бюджету та визначається як перевищення доходів відповідного бюджету над видатками у зв'язку із здійсненням цього проекту;

комерційна ефективність проекту, програми - співвідношення витрат інвестора (учасника цільової програми) до прибутку, одержаного в результаті реалізації інвестиційного проекту (цільової програми);

Технологічна (ресурсна) ефективність - ступінь інтенсивності використання ресурсів економічного суб'єкта з погляду співвідношення між обсягами випуску різних видів продукції за певною технологією та розмірами витрачених ресурсів.

Інституційна ефективність – є актуальною для трансформаційної нерівноважної економіки, у якій велике значення набувають інституційних аспектів діяльності. Роль кожної економічної інституції розглядається з погляду відповідності її діяльності стійким очікуванням, які з боку економічних суб'єктів і фізичних осіб.

Цільова ефективність - ступінь відповідності функціонування досліджуваної системи цільовому призначенню, досягнення еталонного значення.

Народногосподарська ефективність – висловлює загальнонародний інтерес. Її показники оцінюють рівень і динаміку ефективності суспільного виробництва з погляду економічних інтересів суспільства загалом.

Водночас деякі автори пропонують поряд із названими видами ефективності наступні: ринкова (ліквідність бізнесу, майнового комплексу), виробнича (технічна, технологічна, організаційна), інвестиційна (інвестиційний потенціал), фінансова (платоспроможність, фінансова стійкість), комерційна (швидкість оборотності) активів), соціальна (соціальна стабільність колективу), екологічна (рівень охорони навколишнього середовища) [13].

Для глибшого розгляду питання необхідно розділити ефективність функціонування соціально-економічної системи та ефективність на неї з боку держави. Методично такий поділ ефективності соціально-економічної системи впливає розмежування категорій «ефективність соціально-економічної системи» і «ефективність управління». Економічний потенціал можна розділити на ресурсну складову (сукупність фінансових, інфраструктурних, трудових, інформаційних,

природних та інших ресурсів, що є для розвитку) та результативну складову, тобто здатність системи до ефективного використання наявних ресурсів.

Ефективність різних соціально-економічних систем залежить від різниці цілей, інтересів, потенційних можливостей.

Ефективність соціально-економічної системи представляється нам як стан відповідності її цільовому функціонуванню з позиції економічних, соціальних, фінансових, інвестиційних, інноваційних пропорцій розвитку, що відображають очікування, цілі та завдання, поставлені громадянським суспільством, бізнес-спільнотою та державою в цілому.

Досить актуальними є підходи до виділення науковцями наступних видів ефективності [14].

Внутрішня ефективність відбиває власну оцінку отриманого ефекту підприємства від діяльності підприємства, його результативність з урахуванням співвідношення ресурсів (витрат) і продукту (результату).

Зовнішня ефективність відбиває структуру суспільних потреб, ступінь задоволення їх підприємством, рівень корисності виробленого продукту, частку підприємства над ринком готової продукції та її потенційні можливості. Як правило, орієнтири зовнішньої ефективності представлені у місії підприємства. Однак у практичній діяльності нерідкі випадки, коли цілі внутрішньої та зовнішньої ефективності вступають у протиріччя.

Статична ефективність є основною формою оцінки на короткому відрізку часу, коли вирішуються оперативні та тактичні питання, які не враховують повноцінне якісне оновлення виробничої бази.

Динамічна ефективність передбачає досягнення більш високих результатів за рахунок гнучкого варіювання ресурсами та зміни технології у довгостроковому періоді. Динамічна ефективність - основний спосіб підтримки високої конкурентоспроможності підприємства протягом багато часу.

Процес організації оцінки ефективності виробництва передбачає наявність відповідних кількісних (формалізованих) оцінок показників. Для їхньої обробки

використовуються різні методи: імітаційне моделювання, економіко-статистичні, елімінування, графічні методи, теорія ігор, методи ситуаційного аналізу та ін.

Часто використовуються неформалізовані (якісні) методи оцінки, насамперед методи експертного оцінювання. Сукупність якісних та кількісних показників порівняння дозволяє зробити комплексну оцінку ефективності підприємства.

Сучасне виробництво включає різні напрями діяльності та галузі економіки, починаючи від виробництва і закінчуючи послугами. Виробничі процеси та технології з часом змінюються та удосконалюються, що створює можливість оптимізувати використання ресурсів та підвищувати продуктивність. Щоб оптимізувати використання ресурсів, необхідно максимізувати прибутки та мінімізувати витрати на виробництво.

При оцінці досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців стало зрозуміло, що нині актуальним є питання про співвідношення понять «економічна ефективність», «ефект» та «результативність». Слід зазначити, що це вищеназвані поняття нерозривно пов'язані між собою, але потрібно чітко визначати і розділяти сутність цих понять.

Після проведеного аналізу поняття «економічна ефективність» відзначимо, що поняття «ефект» є частиною визначення економічної ефективності: економічна ефективність - це ставлення кінцевого ефекту (результату) до витрачених ресурсів. Ефект - це величина абсолютна і є кінцевим результатом будь-якого процесу [15]. Так, як ефект (результат) від виробничої діяльності підприємства можна розглядати обсяг випущеної продукції, а від господарської - обсяг реалізованої продукції, фінансовий результат від діяльності, підсумковий прибуток. Ефективність є величиною відносною, одержуваною при зіставленні абсолютної величини ефекту з абсолютними величинами витрат і ресурсів, і характеризує результативність діяльності підприємства. Отже, сенс ефективності полягає в тому, щоб з'ясувати, якою ціною (витратами, ресурсами) було досягнуто отриманих результатів. Під результативністю слід розуміти ступінь досягнення запланованого результату, тобто співвідношення фактичного та планового

виходів [16]. Цікаву думку щодо співвідношення понять «ефективність» і «результативність» сформував відомий економіст П. Друкер, який виділив такі відмітні ознаки досліджуваних термінів: - результативність він визначає як «робити правильні речі»; - Ефективність - «робити речі правильно». На думку П. Друкера, на початковому етапі необхідно визначитися з вибором стратегії, цільовим орієнтиром діяльності і лише потім досягати поставленої мети з мінімально можливими витратами [17].

Висновки. Отже, можемо констатувати, що поняття «ефективність», «ефект» і «результативність» є взаємодоповнюючими і взаємозалежними, але однозначно не є тотожними. При розробці та використанні показників (індикаторів) економічної ефективності слід використовувати різні критерії: достовірність, суттєвість, вимірюваність, сумісність, збалансованість, системність, інтегрованість, верифікованість.

Врахувати всі ці критерії дуже складно, тому виходячи із завдань, що стоять перед системою, якісь критерії будуть визначальними, якісь доповнюють.

Існуюча система вимірювання, що складається з великої кількості показників, знижує оперативність обліку та розрахунку, ускладнює виділення головних, найважливіших показників.

Важливо, щоб вона мала здатність адаптуватися до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, вона повинна бути орієнтована на вимірювання кінцевих результатів діяльності підприємства.

Важливо використовувати комплексну оцінку ефективності, під якою розуміється порівняння ефективності різних систем між собою, і навіть зіставлення однієї системи у поступовій динаміці з урахуванням всіх перелічених елементів ефективності з урахуванням правильно обраної системи релевантних показників та індикаторів.

Література

1. Дяченко О.Г. Методологічні засади щодо оцінки ефективності використання ресурсів сільськогосподарських підприємств. Вісник Сумського

національного аграрного університету. Серія «Фінанси і кредит». 2010. №1. С. 56-59.

2. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 10. С. 452–456.

3. Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки. Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 5(67). С. 100–106.

4. Боровик Н. А. До визначення поняття «економічна ефективність». Дороги і мости. 2008. Вип. 8. С. 29-32.

5. Волощук Ю. О. Діалектична сутність поняття «ефективний розвиток». Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 3(1). С. 13-18

6. Гонтарева І. В. Поняття вартості при оцінці ефективності діяльності підприємства. Управління розвитком. 2015. №2. С. 60-65.

7. Батракова Т. І. Сутність поняття «економічна ефективність» діяльності підприємства в ринкових умовах. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2015. №1(1). С. 172-178.

8. Морщенок Т. С. Огляд підходів до визначення економічної сутності поняття «ефективність». Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2016. Вип. 1. С. 7-13.

9. Демченко А. О., Момот О. І. Присутність понять «ефективність» та «результативність» в економіці. Економічний вісник Донбасу №3(33). 2013 С.207-210

10. Лобай Р. Теоретичні підходи до визначення ефективності економічної діяльності. Ефективність державного управління. 2013. № 36. С. 353-361.

11. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. Вісник НТУ «ХПІ» № 15(1291) 2018 С. 137-143

12. Ємець Ю. Г. Економічна ефективність як основа конкурентоспроможності підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 769. С. 156-160.

13. Полегенька М. А. Теоретична сутність економічної категорії «ефективність». Агросвіт. 2016. №10. С. 69-74.94.

14. Кравченко Х. В. Сутність економічної категорії ефективності та визначення її на транспорті. Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Проблеми економіки транспорту. 2014. Вип. 8. С. 48-55.

15. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. Бізнес Інформ. 2020. № 6. С. 190-195.

16. Свиноус І. В., Микитюк Д. М. Об'єктивна необхідність формування системи управління ефективністю виробництва в сільськогосподарських підприємствах. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. №11. С. 17-28.

17. Свиноус І. В., Гура А. М. Сутність економічної ефективності як об'єкта управління в сільськогосподарських підприємствах. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 36(2). С. 10-15.

References

1. Diachenko, O.H. (2010), "Methodological principles regarding the evaluation of the efficiency of the use of resources of agricultural enterprises", *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu. Seriiia «Finansy i kredyt»*, vol. 1, pp. 56-59.

2. Pilipenko, S.M. (2016), "Theoretical basis for evaluating the effectiveness of the enterprise", *Global and national problems of economy*. vol. 10, pp. 452-456.

3. Piletska, S.T. and Korytko, T.Iu. (2018), "Efficiency of management an enterprise, approaches and methods, is in relation to its estimation", *Problemy systemnoho pidkholdu v ekonomitsi*, vol. 5 (67), pp. 100-106.

4. Borovyk, N.A. (2008), "To the definition of the concept of "economic efficiency"", *Dorohy i mosty*, vol. 8, pp. 29-32.

5. Voloschuk, Yu.O. (2018), "The dialectical essence of the concept "effective development", vol. 3 (1), pp. 13-18

6. Hontareva, I.V. (2015), "The concept of value in assessing the efficiency of enterprise", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 2, pp. 60-65.

7. Batrakova, T.I. (2015), "Concept of nature «economic efficiency» of the enterprise in market enviroentment", *Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriiia : Ekonomichni nauky*, vol. 1 (1), pp. 172-178.

8. Morschenok, T.S. (2016), "Research of going near determination of economic essence of concept "efficiency", Ekonomichnyj visnyk Zaporiz'koi derzhavnoi inzhenernoi akademii, vol. 1, pp. 7-13.
9. Demchenko, A.O. and Momot, O.I. (2013), "The presence of concepts of "efficiency" and "performance" in the economy", Ekonomichni visnyk Donbasu, vol. 3 (33), pp. 207-210.
10. Lobaj R. (2013), "Theoretical approaches to determining the efficiency of economic activity", Efektyvnist' derzhavnoho upravlinnia, vol. 36, pp. 353-361.
11. Pererva, P.H. and Kravchuk, A.V. (2018), "Efficiency as an economic category", Visnyk NTU «KhPI», vol. 15 (1291), pp. 137-143
12. Yemets', Yu.H. (2013), "Economic efficiency as the basis of enterprise competitiveness", Visnyk Natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnik». Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku, vol. 769, pp. 156-160.
13. Polehenka, M. (2016), "The theoretical essence of economic categories "efficiency"", Agrosvit, vol. 10, pp. 69-74.
14. Kravchenko, Kh.V. (2014), "The notion of efficiency as economic category and its assessment in transport", Zbirnyk naukovykh prats' Dnipropetrovs'koho natsional'noho universytetu zaliznychnoho transportu imeni akademika V. Lazariana. Problemy ekonomiky transportu, vol. 8, pp. 48-55.
15. Otenko, I.P. (2020), "Efficiency as the Main Concept and Criterion of the Enterprise's Activity", Biznes Inform, vol. 6, pp. 190-195.
16. Svynous, I.V. and Mykytiuk, D.M. (2018), "Objective need for formation of production manufacturing efficiency system at agricultural enterprises", Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky, vol. 11, pp. 17-28.
17. Svynous, I.V. and Hura, A.M. (2018), "The essence of economic efficiency as an object of management in agricultural enterprises", Prychornomors'ki ekonomichni studii, vol. 36 (2), pp. 10-15.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2023 р.